

FİİLDE ÇATI

Yüklem görevinde kullanılan fiillerin cümle içerisinde özne ve nesnelerle olan ilişkisine “**fiilde çatı**” denilmektedir.

DİKKAT! Yüklemi isim olan cümlelerde çatı aranmaz. Bu nedenle sınavda “**Aşağıdaki cümlelerin hangisinde çatı aranmaz?**” şeklinde bir soru gelirse yüklemi isim olan bir cümleyi bulmanız gerekecektir.

➔ A) ÖZNESİNE GÖRE FİLLER

- Etken Fiiller
- Edilgen Fiiller
- Dönüşlü Fiiller
- İşteş Fiiller

➔ B. NESNESİNE GÖRE FİLLER

- Geçişli Fiiller
- Geçişsiz Fiiller
- Oldurgan Fiiller
- Ettirgen Fiiller

A) ÖZNESİNE GÖRE FİLLER

➔ 1) Etken Fiiller

Cümledeki işi gerçekleştiren gerçek öznenin bulunduğu fiillere “**Etken Fiil**” denir.

- Ali kitabını okulda unuttu.

(Unutulan kim? Ali: Özne)

- Beni candan usandırdı yar cefadan usanmaz mı?

(Usanmaz kim? O: Gizli özne)

DİKKAT! Öznesi gizli olan cümleler de etken çatılı fiil olarak kabul edilir.

- Ödevlerini yapmayı unutmuştu.

(Unutulan kim? O: Gizli önze)

➔ 2) Edilgen Fiiller

“-(I)I, -(U)I, -(I)n, -(U)n” edilgenlik eki alan ve yapılan işin kimin tarafından gerçekleştirildiği bilinmeyen fiillere “**Edilgen çatılı fiiller**” denir.

Edilgen fiillerle kurulan cümlelerin öznesi “sözde özne” olur.

- Annesi bulaşıkları yıkadı. / Bulaşıklar yıkandı.

(Kim yıkadı? Annesi: Özne / etken fiil)

(Kim yıkadı? cevap yok. İşten etkilenen varlık “Bulaşıkları” sözde öznedir. “yıkandı” fiili edilgendir.

- Öğrencilere kitaplar dağıtıldı.
- Suçlular cezaevine götürüldü.

(Götüren belli değildir ve götürüldü edilgen fiildir.)

➔ 3) Dönüşlü Fiiller

Etken fiillere “-(I)I, -(U)I, -(I)n, -(U)n” eklerinin getirilmesiyle oluşturulan, işi yapan ve işten etkilenen öznenin belli olduğu eylemlere “Dönüşlülük Fiili” denir.

DİKKAT! Dönüşlü fiillerde işi yapan gerçek özne bellidir ve yaptığı işten yine kendisi etkilenir fakat edilgende işi yapan(sözde özne) belli değildir.

- Ahmet, bütün yaz ek gıdalarla beslendi.

(Besle(n)di fiili edilgenlik ekini almıştır ancak işi yapan bellidir ve aynı zamanda bu özne işten etkilenen varlıktır.)

- Köpek kimseye aldırış etmeden suyun altındaykandı.
- Bir titreme gelince kıışıklarını giyindi.

(Kim giyindi: O. işi yapar ve işten etkilenendir.)

➔ 4) İşteş Fiiller

Fiile getirilen “-(U)ş, -(I)ş” işteş ekleriyle birlikte gerçekleşen eylemin en az iki kişi tarafından karşılıklı olarak ya da birlikte yapıldığını belirten fiillere “**İşteş çatılı fiiller**” denir.

İşteş fiillerde bir işin ya karşılıklı yapıldığı ya da birlikte yapıldığı anlamı vardır.

- Onlar yıllar öncesinde okuldan tanıştılar.

(Tanı(Ş)ırlar): Karşılıklı yapılan bir eylem olduğundan **isteştir**.

- Çalıştıkları yerden soru çıkınca sınavda baktıştılar.

(Bak(İŞ)tılar: Karşılıklı yapılan bir eylemdir.

- › Mete'nin bu haline gülüştüler.

(Gül(üş)tüler: Karşılık yapılan eylem olduğundan işteştir.

DİKKAT! “Yarış, güreş, savaş, barış” sözcükleri kökçe işteştir ve ek almalarına gerek yoktur.

DİKKAT! “ş” sesinin olduğu her fiil işteş olmaz.

- › Geçen yıl üniversiteyi kazanmak için çok çalıştılar.

(Çalışmalı karşılıklı ya da birlikte yapılan bir eylem olmadığından işteş değildir)

- › Vapur kıyıya iyice yanaştı

(Yanaşmak karşılık ya da birlikte yapılan bir eylem değildir.)

B) NESENE SİNE GÖRE FİLLER

Türkçede kök halinde olan fiillerin bazıları üzerlerine nesne alabilirken bazı fiiller ise nesne alamamaktadır.

Fiiller üzerlerine nesne alıp alamamasına göre geçişli-geçişsiz olarak tanımlanır.

Örneğin; “kaz-” fiili geçişli bir fiildir. Ancak “uyan” kelimesi geçişsizdir yani üzerine nesne alamaz.

- › Geçişli Fiiller
- › Geçişsiz Fiiller
- › Oldurğan Fiiller
- › Ettirgen Fiiller

➡ 1) Geçişli Fiiller

Nesne alabilen yani “neyi, kimi” gibi nesneyi bulma sorularına cevap veren fiiller geçişli fiil olarak tanımlanır.

TAKTİK Başına “onu” sözcüğünü getirebildiğimiz fiiller geçişlidir.

- › Bugün sınıfça dersi çok zevkli işledik.

(Onu işledik,

Neyi işledik: dersi = Belirtili nesne)

- › Gözlüğün camını sildi.

(Onu sildi.

Neyi sildi: Gözlüğünün camı. Belirtili nesne)

Çarşıda gözlerim onu aradı.

DİKKAT! Geçişli fiille kurulan cümlelerde nesnenin bulunması şart değildir. Fiile “neyi, kimi” sorularını sorabilmemiz o fiilin geçişli olması için yeterlidir.

- › Gözümü hiç kırpmadan sabaha kadar düşündüm.

(Onu düşündüm, Neyi düşündüm? Cevap alamıyoruz yani nesne yoktur.)

➡ 2) Geçişsiz Fiiller

Nesne alamayan fiillere “geçişsiz fiil” denir. Dolayısıyla geçişsiz fiillere “neyi, kimi” sorularını sorabilmemiz mümkün değildir.

- › Dün gece deliksiz uyudu.

(Onu uyudu,

Neyi uyudu: Soramıyoruz.)

- › Köyden beklediği haber gelmeyince sinirlendi.

(Onu sinirlendirdi,

Neyi sinirledirdi: Soramıyoruz.)

- › Başına gelen onca belaya rağmen uslanmadı.

(Onu uslanmadı,

Neyi uslanmadı: Soramıyoruz.)

➡ 3) Oldurğan Fiiller

Geçişsiz eylemin “-r (-er, -ar), -t, -tır” eklerini alarak geçişli hale getirilmesine oldurğan fiil denir.

DİKKAT! Oldurğan fiilleri bulmak için öncelikle eylemin köküne bakmanız gerekir.

- › Öl-mek → Öl-dür-mek

(Onu öldürmek -

Neyi öldürmek)

Ölmek geçişsizken “-tır” ekini alarak geçişli olduğundan

Onu öldürmek -

Kimi öldürmek

- › Bak-mak → Bak-tır-mak
- › Yat-mak → Yat-ır-mak

- › Gürültü gelince vaktinden önce uyandı.

Onu uyandı ,

Neyi uyandı?

- › Okula geç kalınca onu uyandırdı.

Onu uyandırdı,

Kimi uyandırdı? Onu = Belirtili nesne)

➔ 4) Ettirgen Fiiller

Geçişli fiillere “-r (-er, -ar), -t, -tır” ettirgen fiil ekleri getirilmesiyle geçişlilik derecesinin artırıldığı fiillerdir.

Ettirgen çatılı fiillerde işin başkasına yaptırılma anlamı vardır.

- › Isıt-mak → Isıt-tır-mak

Onu ısıt   Onu ısıttırmak

Onu ısıtmak   Neyi ısıttırmak

- › Kaz-mak → Kaz-ıt-mak
- › Duy-mak → Duy-ur-mak
- › Onun tüm mektuplarını postalattı.

Bize Destek Olmak İçin Bu Notların Kitap Halini
Satın Alabilirsiniz.